

DOKTORLAR SAĞLIK İÇİN

Ayşen BULUT

İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul

Doktorlar başka ne için vardır demeyin; bu başlık Dünya Sağlık Örgütü'nün 1995 yılında yaptığı HERKESE SAĞLIK İÇİN TIP UYGULAMALARI VE TIP EĞİTİMİNİN YENİDEN UYARLANMASI konulu 48 inci Assamble kararlarını, küresel strateji önerilerini tanıtmak için yayınladığı bir yazılı kaynağın başlığı.

Dünya'da doğal ve toplumsal bilimlerdeki tüm bilgi birikimine rağmen, ülkemizde olduğu gibi, ülkeler arasında ve aynı ülkede topluluklar arasında da, tıp uygulamalarının ihtiyacı karşılaması açısından yetersizlikler var. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) yönetim organı Dünya Sağlık Assamblesi daha 1977 yılında dünya nüfusunun sağlık düzeyinin yükseltilip toplumsal ve ekonomik üretkenliği sağlamada "dünyada yaşayan herkesin sağlıklı olması"nın, ülkelerin asıl toplumsal hedefi olması gerektiğini vurguladı. Bu konuda çaba sarfetmeleri için de tüm ülkelere çağrı yaptı ve bu hedefin 2000 yılına kadar gerçekleşebileceğini düşledi. Tıp eğitimindeki değişimin bu düşü gerçekleştirmede ne kadar önemli olduğu öngörüldüğünden olacak o zamandan beri çeşitli araçlarla YENİ KUŞAK DOKTORLAR gerektiği konusunda tıp eğitimcilerine ve doktorlara yol gösteriyor: DSÖ, eski bir yayımında şöyle sesleniyor :

"Eğer 2000 yılına kadar yeni kuşak doktorlar gerekliyse, değişiklik şimdi yapılmalıdır(1983).Kendinize ve diğer ilgililere yeni mezunların aşağıdaki kavramlar içinde düşünüp gereği gibi davranıp davranmadıklarını sorarak şu anki tıp eğitiminin ülkenizin gereksinimleri için uygun olup olmadığını anlayabilirsiniz:

Hastalık değil sağlık, yalnızca hasta kişi değil aile ve toplum önemlidir, sağlık hizmeti bir ekip hizmetidir, kaynaklar en etkin şekilde kullanılır (Anlamları aşağıda çerçeve içinde açıklanan bu kavramların listesinin daha da uzatılabileceği belirtiliyor). Bu listedeki öğelerin tümü için EVET cevabı verilebiliyorsa, amaca ulaşılmış demektir. Ancak cevaplar farklıysa tıp fakültenizdeki eğitim programları ve yönelimleri etkileyecek yolla aranmalıdır"

HASTALIK DEĞİL SAĞLIK

* Uygulamalardaki teknikler yalnız tedavi ve rehabilitasyon için değil sağlığı korumak ve geliştirmek için de kullanılıyor mu?

YALNIZCA HASTA OLAN KİŞİ DEĞİL AİLE VE TOPLUM ÖNEMLİDİR

* Verilen hizmetler sağlam kişileri de kapsıyor mu?

SAĞLIK HİZMETİ BİR EKİP HİZMETİDİR

* Doktorlar kendilerini bir ekibin üyesi olarak görüyorlar mı?

KAYNAKLAR EN ETKİLİ ŞEKİLDE KULLANILIR

* Elde olan finans ve araç-gereç en etkili olacak şekilde kullanılıyor mu?

* Doktorlar ülkenin sağlık sorunlarını ve sorunlar arasında çözümü öncelik gerektirenleri biliyor mu?

Yazışma adresi :

Prof.Dr. Ayşen BULUT

İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Çapa, 34390, İstanbul

2000 yılına yaklaşırken, aradan geçen zaman içinde pek gelişme olmadığı anlaşıldığından 1995 yılı Assamble'sinde tıp eğitiminin yeniden düzenlenmesi konusundaki acil gereksinim vurgulandı. Yarının doktorlarının yetiştirilmesi için yol gösterici olacak uygulamaların geçerli, beklentiyi karşılayacak nitelikte, masrafa değer ve hak edildiği biçimde yerine getirilmesi için önce hekimliğin / sağlık bakımının çok disiplinli, çok meslekli bir çözüm olduğunun kabul edilmesi gerektiği öngörülüyor. Ancak yarının doktorları yetiştirilse bile, bunların yarından sonra için uygun olamayabileceği da hatırlatılıyor. Yani, değişen koşullar nedeniyle sürekli değişim gereksiniminin altı tekrar çiziliyor. Ancak hangi koşulda olursa olsun tıp eğitimi sırasında kazandırılması gereken her zaman geçerli meziyetler olduğuna inanmak gerekiyor. DSÖ'nün BEŞYILDIZLI DOKTORLARIN ÖZELLİKLERİ olarak adlandırdığı bu özellikler şunlar:

1- Hastasına bütüncül bir yaklaşımla, onu ailesinin ve toplumun ayrılmaz parçası ve bir birey olarak değerlendirecek, beklentisini en iyi şekilde karşılayarak kapsamlı, sürekli, özgün, uzun süreli ve güvene dayalı bir TIBBİ BAKIM SAĞLAYAN

2- Hastasına bu bakımı sağlarken hangi teknolojilerin etik ve maliyet-etkin olarak kullanılması gerektiğine YERİNDE KARAR VEREN

3- Doğru açıklama ve savunuculuk yaparak sağlıklı yaşam biçimleri kazandırma konusunda ETKİLİ İLETİŞİMCİ

4- Birlikte çalıştığı bireylerin güvenini kazanarak bireysel ve toplumsal gereksinimler konusunda uzlaşma sağlayarak toplum yararına etkinlikler başlatan TOPLUM LİDERİ

5- Sağlık sistemi içinde veya dışındaki kişi ve kuruluşlarla uyumlu çalışarak ve sağlık göstergelerini kullanarak hastaların ve toplulukların ihtiyaçlarını giderebilen YÖNETİCİ

Biz ne yapalım?

Artık tıp fakültelerine yetiştirdiği doktorların bu özelliklerde olup olmadığını değerlendirmek ve yeni düzenlemelerini bir an önce gerçekleştirmek için çaba sarfetmek kalıyor. Her geçen gün bu çabalar daha da önem kazanacak.

“Öğrenciler hangi meslek uygulamaları için ve nasıl yetiştiriliyor?” sorusu öğretim üyelerinin olduğu kadar öğrencilerin, dolayısıyla vatandaşın net olarak cevabını bilmesi gereken bir soru. Bir kez karar verince gerisi çok zor olmasa gerek. Hiç değilse var olan kaynaklar işe yaratılır ve yeni destekler aranabilir. Bu konuda Türk Tabipleri Birliği'(TTB)'nin 1997 yılında yayınladığı Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporunda:

Mezuniyet öncesi tıp eğitimi tamamlayan hekimin:

a) Birinci basamakta bireye ve çevreye yönelik koruyucu hekimlik yapabilen,

b) Toplumda sık görülen hastalıkları ve ölüm nedenlerini bilen ve bu hastalıklarla ilişkin güncel tanı ve tedavi yöntemlerini uygulayabilen ve birinci basamakta ayakta ve evde tedavi yapabilen.

c) Ekip çalışmasına önem veren, bir ekibi yönetebilecek ve yönlendirecek bilgiye sahip, çok bilimli (multidisipliner) ve çok kesimli (multi sektörel) çalışabilen,

d) Toplumla iletişim kurabilen ve toplum katılımını sağlayabilen,

e) Bilgiye ulaşabilen ve sürekli tıp eğitiminin önemini bilen,

f) Ülkenin sağlık sorunlarını bilen ve bunlara çözüm arayan bir kişi olarak yetiştirilmesini öngören bu rapor gerekçeli olarak, tıp eğitiminde bulaşıcı hastalıklar, üreme sağlığı, çocuk sağlığı gibi sağlık önceliklerine uygun programların geliştirilmesinin öncelikli olmasını savunuyor.

Beş yıldızlı doktor özelliklerini kapsayan bu belirleme ilgililere yol gösteriyor. Bültenimizin ilk sayısında da yer verdiğimiz TTB'nin önerilerini bu vesileyle tekrarladık. Raporda Tıp Fakültelerinin ulusal sorunlardan çok, ender görünen hastalıkların ayrıntılarına yer veren eğitimi ve TUS sınavına hazırlanan öğrenciler için neredeyse bir dersane ile eş tutulmasının tıp eğitimi açısından ülkenin en önemli sorunları olduğu vurgulanıyordu. Ancak tıp eğitiminin niteliğinin kendi başına ele alınacak bir konu olmadığı, var olan toplumsal dinamiklerin farkında olarak ulusal sağlık ve eğitim sistemimiz, ekonomik yapı ve kültür değerleriyle birlikte ele alınması gerektiği üzerinde duruluyordu.

DSÖ, tıp eğitiminde özenle, insanların sağlık gereksinimlerini karşılayacak şekilde doktor yetiştirmek için sağlık yöneticilerinin, meslek kuruluşlarının ve tıp fakültelerinin kendi zayıflıklarını belirleyerek birlikte çalışmalarını gerektiğini savunuyor. Ancak, bu birliktelikte herkesin yaratıcı düşünceye, pratiğe yönelik yaklaşımlara, alışılmış yollar dışında arayışlar için cesarete ihtiyacı olacağını hatırlatıyor.

Doktorların gerçekten, insanların sağlıklı olmaları için yetiştirilmesinin; yalnızca tıp eğitimi ile sağlanamayacağı, ülkedeki tıp uygulamaları (medical practices) ve hizmet modeli (health care) ile birlikte ihtiyaca yönelik olarak uyarlanmalarıyla olabileceği dünyada sağlık ve eğitim reform çalışmalarından alınan kötü (tıp eğitimcileri için hayal kırıcı ama aslında çok doğru) bir ders. Bu nedenle reform çalışmalarının tüm ilgililerle birlikte ama mutlaka acele etmeden yavaş yavaş yapılması konusunda uzmanlar uyarı yapıyor.

Hayallerimiz kırılsa da cesaretimiz kırılmasın demekten başka bir dilek bulmak zor bu durumda. Tıp eğitimi için emek verme, tıp kadar eski. Bu alanda çalışan ve hepimize örnek olan bizden öncekiler gibi moralimizi bozmadan, desteğinizle çekirdek müfredat belirleme, belirlenen müfredatın etkin olarak öğrenilmesi ve öğrenmenin sınanması ve geliştirilmesi çalışmalarımızı sürdürüyoruz yine de.

Kaynaklar:

- 1- Eren N. Dünyada ve Türkiye'de hekimlik eğitimi, TTB Ankara Tabip Odası Yayını, No 3. Ankara, 1981.
- 2- Wanted: a new breed of doctors. World Health Forum. 1985; 6 (4) :291-309.
- 3- Doctors for health. A WHO global strategy for changing medical education and medical practice for health for all. WHO/HRH/96.1. Geneva, 1996
- 4- Mezuniyet öncesi tıp eğitimi raporu. TTB, Ankara, 1997.
- 5- Nelson JM. Reforming Health and Education: The World Bank, the IDB and complex institutional change. Overseas Development Council, Washington DC, 1999.